

LI AORAN

Beijing Foreign Studies University, Beijing International Studies University

Magyarország országnevének kínai fordításai – kronológiai áttekintés az ókortól napjainkig¹

Abstract

Chinese translations of Hungary's country name: A chronological overview from antiquity to the present day

As Hungary is one of the key member states in the China–Central and Eastern European Countries Cooperation Mechanism (17+1), studying the dissemination and public reception of its culture in China is of great importance. *Yuan Shi* 元史 contains what can be regarded as the earliest written records of Hungary in Chinese. The first systematic Chinese translations of Hungary's name date back to the late Ming Dynasty, appearing on Chinese maps and in geographical works. This study traces the evolution of the Chinese translation of the name of Hungary from the late Ming period to the present day and examines the factors behind its changes, including transliteration, linguistic influences, and official translations. Through an analysis of historical documents and the contributions of key figures, such as Matteo Ricci and Lin Zexu 林則徐, as well as the role of official institutions, the study highlights the development and standardisation of the Chinese translation of the name of Hungary. Matteo Ricci referred to Hungary as Weng'aliya 翁阿利亚 on his map. Lin Zexu's *Sì zhōu zhì* 四洲志, Wei Yuan's 魏源 *Haiguo tuzhi* 海國圖志, and Xu Jishe's 徐繼畲 *Yinghuan zhilüe* 瀛寰志略 referred to it as Hanyali 寒牙里, Xiongyali 匈牙利, and Wenggeili(ya) 翁给里(亚), respectively. In most of Kang Youwei's, Liang Qichao's, Lu Xun's, Zhou Zuoren's, and Mao Dun's works, the authors referred to it as Xiongjiali 匈加利 or Xiongyali 匈牙利.

This research emphasises the importance of consulting authoritative resources for accurate translations and provides insights into the historical and cultural processes behind the adaptation of place names. It lays a foundation for further research and collaboration between Chinese and Hungarian scholars in the fields of translation and linguistic applications. The evolution from inconsistent translations to the now officially recognised and standardised term Xiongyali 匈牙利 reflects China's broader process of understanding and conceptualising the world, including Hungary. The study of the Chinese translation of the name of Hungary provides a valuable perspective on the dynamics of cultural exchange and the processes through which global knowledge is localised and disseminated in China.

Keywords: place name research; place name translation; transliteration and translation; translation standardization; Chinese-Hungarian cultural exchange; national origin; Matteo Ricci; Lin Zexu

¹ A publikáció a 2017 évi Kínai Nemzeti Társadalomtudományi Alapítvány 17ZDA173 kód-számú A Kína és a Kelet-közép-európai Országok Közötti Kulturális Kapcsolattörténetének Kutatása Programjának szakmai támogatásával készült.

A helynévkutatás az onomasztika tárgykörébe tartozik, a névtan pedig a nyelvészet egyik önállóvá vált ága. Az onomasztika a tulajdonneveket tanulmányozza, beleértve az eredetüket és változásuk történetét, valamint az antroponímiát és a helynévkutatást. Az idegen, nem kínai eredetű helynevek és népnevek fordítása a kínai nyelvben hosszú és összetett változásokon ment keresztül az évszázadok folyamán, mielőtt kialakult volna a mai normatív fordítási módszer. A helynevek fordítása általában három fordítási stratégiát alkalmaz: az átírást, a szó szerinti fordítást és az alternatív fordítást. Ma Magyarországot a kínaiak Xiongyali-nak 匈牙利 nevezik, amely a szokásos és hivatalos onomasztikai fordítás bevett kifejezésévé vált. Kínában sokan összetévesztik a Xiongyali első kínai írásjegyét, vagyis a *xiongot* 匈 a *xiongnu*-val 匈奴, amely Kína történelmében az ázsiai hunok azonosításával forrt össze, és ezért tévesen sok kínai úgy véli, hogy a mai magyarok az ázsiai hunok utódai, erre vonatkozóan azonban jelenleg nem áll rendelkezésre egyértelmű tudományos bizonyíték.² Magyarország kínaira fordított országneve folyamatosan változott a különböző korszakokban és művekben. A helynévfordítás változása nagyon összetett okokra vezethető vissza, ide értendő a nagy idő- és térbeli távolság, a közvetítő nyelven keresztüli fordítás vagy átírás és az ezekből eredő különböző megközelítések, valamint a hivatalos szabályoktól eltérő helytelen fordítások is.

Megállapíthatjuk azonban, hogy Magyarország kínaira fordított országnevének eredete egészen a Yuan-dinasztia 元代 (1271–1368) és a Ming-dinasztia 明代 (1368–1644) koráig nyúlik vissza.

1. Hogyan alakult Magyarország nevének kínai fordítása?

Mi a névfordítás kutatásának jelentősége?

Magyarország kínaira fordított országnevének tanulmányozása egyben azt is mutatja, hogy az ókortól a jelenkorig vizsgálhatjuk egy konkrét helynév fordításának az alakulását. A helynév nemcsak a legalapvetőbb földrajzi nevek egyike, hanem nyelvi szimbólumként egy terület elnevezése, és általában egy köznév-ből és egy tulajdonnévből áll. A kínai nyelvben a lefordított országnevnek egyfajta kulturális és történelmi jellege van: egy adott idegen név elfogadásának folyamatát tükrözi egy kultúrában és egy nyelvben, jelen esetben a kínaiakban, egyúttal azonban fordítástudományi és nyelvészeti szempontból a helynevek fordítási alapelveinek alakulási folyamatát is mutatja. Ezek a folyamatok, amelyek végül a mai normák és irányelvek kialakulásához vezettek, összetettek és

² Kong 2010: 53–55.

hosszadalmasak. Magyarország kínai nyelvre fordított országnevének alakulási folyamatából is látható, hogyan mélyül el és válik teljessé a tudás.

Ha Magyarország nevének kínai fordításait tanulmányozzuk, jobban megértjük az ország történelmét és jelenlegi helyzetét, megismerjük a történelem során szerzett tapasztalatokat és tanulságokat, megbízható alapokat, forrásokat és hivatkozási támpontokat nyújtunk a kapcsolódó kutatásokhoz. Továbbá történelemmegőrző funkciója is lehet mindennek, hivatkozással az érintett szakemberek számára. Napjainkban Kínában ezzel a kérdéskörrel viszonylag kevés szakember foglalkozik, az anyag- és forráshiány is korlátozza a kutatást, ebben tud ez a tanulmány segítséget nyújtani. Emellett adalékul szolgálhat a kínai és a magyar tulajdonnév-fordításokhoz és alkalmazásukhoz, így elősegítheti az együttműködéseket a nemzetközi közösségek között a tulajdonnév-fordítások kutatásában. Gyakorlati példákat is kínál a két ország fordítóinak, az íróknak, a magyar szakos tanároknak és a hallgatóknak (főleg a kezdőknek), elősegíti az illetékes területek normatív és szakmai működését, és elkerüli a félrefordításokat.

2. Magyarország kínai nyelvre fordított országnevének történeti áttekintése –gyakorlati példák alapján

A Magyarországról Kínába érkező legelső ismert személy Illés barát szerzetes Yi'ershi jiaoshi 伊勒什教士 volt (más néven Magyarországi Illés, születési és halálozási dátuma ismeretlen). 1337-ben XII. Benedek pápa küldöttségének tagjaként érkezett a Yuan-dinasztia 元代 uralma alá tartozó területekre, majd 1340-ben tért vissza Európába. Ezután XII. Benedek pápa egy újabb küldöttséget küldött, amelynek tagja volt Gergely barát Gai'ergaiyi jiaoshi 盖尔盖伊教士 (más néven Magyarországi Gergely, születési és halálozási dátuma ismeretlen). Ő is az elsők közé tartozott, akik eljutottak a Távol-Keletre (Kínába és Indiába). 1341-ben érkezett Pekingbe, és a Yuan-dinasztia császára fogadta. Róluk kevés információ marad fenn. Az 1370-ben íródott *Yuan Shi* 元史 (*A Yuan-dinasztia története*) említést tesz Magyarországról és a magyarokról, ez tekinthető az első hiteles írásos forrásnak Magyarországról. A műben Magyarországot Mazha 馬箐 és Mazha'er 馬箐兒 néven említik.³ A közép-kelet-európai régió (beleértve Magyarországot is) helyneveinek első tömeges kínai fordításai a Ming-dinasztia végére nyúlnak vissza, amikor Kína térképei és földtudományi műveiben már feljegyzéseket, említéseket találunk róluk. A Ming-dinasztia vége a nagy földrajzi felfedezések korával esik egybe, amelynek a katolikus misszió terjesztése

³ Tokaji 2024: 1.

is fontos szellemi hajtóereje volt. A Ming-dinasztia végétől a Qing-dinasztia 清代 (1636–1912) elejéig és a késő Qing-dinasztia korszakától a korai Kínai Köztársaság korszakáig a nyugati tudományos gondolkodás elkezdett elterjedni Kínában, ezt nevezzük „a nyugati tanulmányok keleti terjedésének” (*xixue dongjian* 西学东渐). Az 1680-as évektől kezdve jezsuita misszionáriusok is eljutottak Kínába, akik a missziós tevékenységeik mellett számos tudományos és technológiai ismeretet is közvetítettek.⁴

2.1. A Matteo Ricci által készített *Kunyu wanguo quantu* 坤輿萬國全圖 térképen szereplő Weng’aliya 翁阿利亚

A nyugati tanulmányok keleti terjedésében egy olasz jezsuita szerzetes, Matteo Ricci (1552–1610) játszott jelentős szerepet, akit 1582-ben küldtek Kínába misszióra, és 28 évet töltött ott, ezalatt nemcsak a katolikus hit terjesztésének szentelte magát, hanem sok művet is írt és fordított, így nagyban hozzájárult Kína és a nyugati országok közötti kulturális kapcsolatok kialakításához. A legjelentősebb tudományos hozzájárulása az volt, hogy ő készített először modern értelemben vett világtérképet kínai nyelven. Ezek a térképek akkoriban széles körben elterjedtek, és erőteljesen hatottak a kínaiak hagyományos világfelfogására is.⁵ Matteo Ricci hatféle kínai nyelvű világtérképet rajzolt, amelyeken a világ helyneveinek kínai fordításaiból kitűnik, hogy Matteo Ricci alaposan tanulmányozhatta az idegen helyneveket a kínai szakirodalmakban, és helyesen fordította le az európaiak által készített térképek idegen nyelvű helyneveit az ókori kínai szakirodalmakban rögzültekre. Az általa rajzolt térképeken azonban a különböző időpontokban kínaira fordított idegen helynevek még mindig némileg eltérnek, ebből is látható, hogy a Matteo Ricci által lefordított helynevek is átalakuláson mentek keresztül.⁶ Az általa 1602-ben Pekingben nyomtatott, 1114 helynevet tartalmazó *Kunyu wanguo quantu* térképen jelenik meg először Magyarország kínai neve: Weng’aliya.⁷ A Huang Shijian 黄时鉴 (1935–2013) és Gong Yingyan 龚缨晏 (1961–) által írt *Limadou shijie ditu yanjiu* 利玛窦世界地图研究 (*Matteo Ricci világtérképének kutatása*) című műben a helynevek általános indexében a Weng’aliya után még egy megjegyzés található: „13/F4 Hungaria”, a szerzők magyarázata alapján tudhatjuk, hogy a „Hungaria” az eredeti latin név,⁸ és Matteo Ricci is valószínűleg átírással fordította le Magyar-

⁴ Ding–Song 2015: 57.

⁵ Huang–Gong 2004: bevezetés.

⁶ Gong 2018:1–12.

⁷ Huang–Gong 2004: 183–209.

⁸ Huang–Gong 2004: 183.

ország országnevét Weng'aliya-ra. Fontos megjegyezni, hogy Matteo Ricci kortársa, az olasz jezsuita misszionárius Giulio Aleni (1582–1649) által írt 5 kötetet és 7 térképet tartalmazó *Zhifang waiji* 職方外紀 című műben szereplő Wengjialiya 翁加里亞 Ukrajnára utal.⁹ Bár a két kínaira lefordított országnév írásmódja és kiejtése nagyon hasonló, nem ugyanarra az országra vonatkoznak. Azt is fontos megjegyezni azonban, hogy 1751-ben, Qianlong 乾隆 császár tizenhatodik uralkodási évében, a császár parancsot adott az udvari festőknek, hogy készítsenek képet a külföldi követek fogadásáról, ez a *Huang Qing zhigong tu* 皇清職貢圖 című munka, amelyben a Wengjialiya Magyarországot jelenti.

Kunyu wanguo quantu – Európa része¹⁰

2.2. A *Hanyali* 寒牙里, *Xiongyali*, *Wenggeili(ya)* 翁给里(亞) kifejezések, szavak vizsgálata

Daoguang 道光 császár uralkodása idején (1821–1846), egészen pontosan az 1840-ben, az angol kormány a Lin Zexu 林則徐 (1785–1850) által irányított,

⁹ Aleni 1996: 96.

¹⁰ „Ming Limadou Kunyu wanguo quantu 明·利玛窦《坤輿万国全图》[Ming-dinasztia, Matteo Ricci: *Kunyu wanguo quantu*]”.

Humennél 虎門 történt ópium megsemmisítését ürügyként felhasználva igazságtalan agressziós háborút indított Kína ellen. Az ópiumháború Kína vereségével ért véget. Kína és az Egyesült Királyság 1842-ben aláírta Kína történelmének első egyenlőtlen szerződését, a nankingi szerződést (*Nanjing tiaoyue* 南京條約). Ebben az időszakban Kína kapuit kényszer alatt nyitották meg, így a nyugati gondolkodásmód és kultúra is tömegesen áramlott be Kínába. Ugyanakkor szembesülve a súlyos nemzeti válsággal, számos előrelátó kínai személyiség ellenállt a külföldi agresszióknak és a belföldi feudális hatalmaknak, reformokat és változásokat követeltek, aktívan tanulmányozva a nyugati fejlett tudományt és technológiát a nemzet megmentése és fenntartása érdekében, ezt nevezték így: „tanulni a külföldiektől azért, hogy felül lehessen kerekedni rajtuk” (*shi yi changji yi zhi yi* 師夷長技以制夷). Az ebben az időszakban történt eseményeket tükröző egyik jellegzetes mű Lin Zexu világföldrajzot ismertető, *Si zhou zhi* 四洲志 (*A négy kontinens krónikái*) című munkája. Lin Zexu összeállította és lefordította a brit Hugh Murray által 1836-ban írt *Encyclopedia of Geography* című művet, majd ezt felhasználta a *Si zhou zhi* című könyvéhez, amely röviden összefoglalja a világ öt kontinensének, valamint több mint 30 országnak történelmi, földrajzi, politikai, társadalmi, néprajzi helyzetét. Ez volt a modern Kína első viszonylag teljes és rendszerezett önálló világföldrajzi kötete. Fontos megjegyezni, hogy Lin néhány helyen saját nézeteit is belefűzte a szövegbe, nem csupán egyszerű fordításokat készített. A könyv 21. fejezete többször is említi Hanyali-t, amely a mai Magyarországra utal:

今譯匈牙利，東歐國家。

Ma Xiongyali-nak fordítják, kelet-európai ország.¹¹

A példák a következők:

歐塞特里國本耶馬尼部落，後值耶馬尼衰弱，遂自立稱王。因娶寒牙里之女王為妃，遂合寒牙里國為一。

Ausztria eredetileg germán törzsekből állt, amely később meggyengült, így Ausztria királysággá kiáltotta ki magát. Mivel Magyarország királynőjét vette feleségül, Ausztria és Magyarország egy országgá váltak.¹²

歐塞特里國，東界俄羅斯，西界耶馬尼，南界寒牙里，北界普魯社及波蘭。

¹¹ Lin 2002: 94.

¹² Lin 2002: 91.

Ausztriát keletről Oroszország, nyugatról Germánia, délről Magyarország, északról Poroszország és Lengyelország határolja.¹³

A szerző ebben a fejezetben külön bemutatja Magyarországot, röviden:

寒牙里俗舊獷悍，較耶馬尼尤甚。[...] 耶穌千年時（宋真宗咸平三年），遂立為國，建都於勃利斯麥。[...] 中被波蘭侵據，旋即奪回。繼而都魯機侵擾不已，直至威音那，邊界百年受患。

Magyarország régi szokásai durvák és vadak voltak, még a németekénél is rosszabbak. [...] A Krisztus utáni 1000. évben [a Song-dinasztia Zhenzong császárának 宋真宗 Hszen-ping 咸平 3. évében] Magyarország végül is állammá vált, és fővárosát Budapesten 勃利斯麥 alapította meg. [...] Közben Lengyelország megtámadta Magyarországot, de később visszaverték a támadást. A törökök azonban folyamatosan zaklatták Magyarországot, egészen Bécsig 威音那, és a határok száz éven át bizonytalanok voltak.¹⁴

A tanulmányban szereplő számos kínaira lefordított helynévből és személynévből megállapítható, hogy a Hanyali kifejezést angolból írta át a fordító.

1841-ben Lin Zexu száműzetésbe került, az indulásakor Lin átadta a *Si zhou zhi*-t és más anyagokat Wei Yuannak 魏源 (1749–1857), és rábízta, hogy írja meg a *Haiguo tuzhi* 海國圖志 (*A tengeri országok térképe*) című könyvet. Ez a könyv Kína modern korának első jelentős műve, amely rendszerezetten tanulmányozza a külföldi történelmet és földrajzot. Ebben a munkában Wei Yuan a nyugati országok tudományának és technológiájának az elsajátítását szorgalmazta, és megfogalmazta a *shi yi changji yi zhi yi* központi gondolatát. A negyvenhatodik fejezetet, Aodilijaguo 奧地利加國,¹⁵ amelyet eredetileg európaiak írtak, Lin Zexu fordította, Wei Yuan pedig újraserkesztette. A *Si zhou zhi* Ouseteliguo 歐塞特里國 című, huszonegyedik fejezetének tartalma nagyjából azonos a negyvenhatodik fejezettel. A *Haiguo tuzhi* negyvenhatodik fejezetében azonban röviden, de különállóan tárgyalja Magyarországot a *Hanyaliguo fuji*-ban 寒牙里國附記, és ezt követően az *Aodiliyaguo yange*-ben 奧地利亞國沿革 további információkat nyújt Ausztriáról, Magyarországról és más országokról. Ebben a részben Wei Yuan hivatkozási pontja Karl Friedrich August Gützlaff (1803–1851) által kínai nyelven írott *Wanguo dili quantu* 萬國地理全圖集, amelyben többször Xiongyali-nak hívta Magyarországot, ahogyan Kínában ma is ismerjük.¹⁶

¹³ Lin 2002: 91.

¹⁴ Lin 2002: 91–94.

¹⁵ Wei 2021: 1325.

¹⁶ Wei 2021: 1331–1333.

A *Wanguo ditu quantuji* ezt írja:

《萬國地理全圖集》曰：[...] 匈牙利邦，廣袤方圓三十七萬五千方里。
Magyarország hatalmas, 375 000 négyzet li¹⁷ területtel rendelkezik.¹⁸

Továbbá Wei Yuan számos alkalommal idézi a José Martinho Marques (1810–1867) által klasszikus kínai nyelven írt *Dili beikao*-t 地理備考, amelyben Wenggeili(ya)-nak hívta Magyarországot, az angol nyelvű átírása alapján. A *Dili beikao*-ban például ezt találjuk:

《地理備考》曰：[...] 第十，翁給里亞部，長二千里，寬一千二百五十里，地面積方十七萬一千一百二十里，[...]。
[...] A tizedik Magyarország, kétezer li¹⁹ hosszú, ezerkétszázötven li széles, területe 171 120 négyzet li, [...].²⁰

Lin Zexu *Si zhou zhi* című könyvének hatására készült, Wei Yuan *Haiguo tuzhi* című munkáján kívül a Xu Jishe 徐继畲 (1795–1873) által 1848-ban kiadott *Yinghuan zhilüe* 瀛寰志略 című műve is megemlíti. A *Yinghuan zhilüe* egy olyan akadémiai jelentőségű munka a világ földrajzáról, amelyben a nagy számú térkép mellett megjelennek idegen tájak, népek, vallások, történelmi és földrajzi kultúrák, valamint a nyugati demokratikus rendszer is, és ez példatlannak számított a kínai történelemben. 1866-ban a könyv a Tongwen Guan 同文館 (Qing-kori kormányzati fenntartású idegen nyelvű szakiskolák) tankönyvévé vált, és az idegen eredetű szavak, különösen a külföldi országnevek és helységnevek fordítása óriási hatást gyakorolt a későbbi időkre.²¹ A mű ötödik fejezetében, az *Ouluoba Aodiliyaguo*-ban 歐羅巴奧地利亞國, a szerző többször is megemlíti Magyarországot, és a szöveges leírások és mellékelt térképek egyaránt Xiongyali néven hivatkoznak rá.²²

Fontos megemlíteni, hogy a könyvben számos idegen helynév található, nemcsak országnevek, hanem olyan városnevek is, amelyeket korábban soha nem említettek vagy fordítottak kínai nyelvre, például két magyar város: Deboxinyi 得伯新邑 (mai nevén Debrecen) és Shi'eding 士額丁 (mai nevén Szeged).

¹⁷ A négyzet li kínai területi mértékegység. 1 négyzet li = 250 000 négyzetméter, 375 000 négyzet li = 93 750 km².

¹⁸ Wei 2021: 1331.

¹⁹ A li kínai hossz mértékegység. 1 li = 500 méter, 2 000 li = 1 000 km, 1250 li = 625 km.

²⁰ Wei 2021: 1337.

²¹ Cui 2016: kínai összefoglaló.

²² Xu 2007: 144–150.

2.3. A *Xiongyali*, *Xiongjiali* 匈加利 elnevezések előfordulása kínai forradalmárok műveiben

A XIX század második felében a második ipari forradalom eredményeként megjelent a gyorsan kibontakozó kapitalizmus, és a világ főbb kapitalista országai felerősítették külföldi terjeszkedésüket és agressziójukat. Az 1895-ös shimonoseki békeszerződés (*Maguan tiaoyue* 马关条约; maguani szerződés) aláírása tovább gyorsította Kína félkolonizációját és nemzeti válságát. Kang Youwei 康有为 (1858–1927), mint a modern kínai reformisták egyik képviselője, gyermekkorában hagyományos konfuciánus oktatásban részesült. Később a nyugati kultúra befogadása iránt is érdeklődni kezdett, áttért a kínai tanulmányokról a nyugatiakra, és Liang Qichao-val 梁启超 (1873–1929) együtt kezdeményezte a nemzet megmentését és megerősítését, valamint a „száznapos reform” (*wuxu bianfa* 戊戌变法) és az új politika előmozdítását. Miután a 1898-as száznapos reform kudarcot vallott, Kang Youwei külföldre menekült, sok országot bejárt, és megírta az *Ouzhou shiyi guo youji* 歐洲十一國遊記 (*Tizenegy európai ország útinaplója*) című könyvét. Ő többször meglátogatta a régiót, és részletesen tanulmányozta az Osztrák–Magyar Monarchia felemelkedését és hanyatlását, különösen Magyarországot (1904-ben, 1908-ban),²³ és 1908 júliusában írta meg a *Xiongyali youji* 匈牙利遊記 (*Magyarországi útinapló*) című munkáját, amelyet az életműsorozatában publikáltak. Habár látószólag utazásokról szól, valójában Kína politikai rendszerének gondolatiságát, gondolkodását is tartalmazza. Ezekben a műveiben már mindvégig Xiongyalinak nevezi Magyarországot, az Osztrák–Magyar Monarchiát pedig Aoguo-ként 奥国 említi. Sok más országnév azonban nem minden esetben egyezik a mai közismert használatukkal, és a különböző művekben vagy ugyanazon mű különböző kontextusaiban a kínaira fordított helynevek is eltérhetnek. Ezen kívül a késő Qing-kori 晚清 kínai történelmi adatokban az Osztrák–Magyar Monarchiát Aosimajia-nak 奥斯马加 írták át magyar nyelvből.²⁴ A Xiongyali említése Kang Youwei műveiben:

匈之精於音樂，其琵琶最有名，歐各國多延致其樂部，衣紅花衣，稍黃面者是也。[...] 匈牙利本自匈奴遷來， [...]。

A magyarok nagyon tehetségesek a zene terén, különösen híresek a lantjátékban (*pipa*).²⁵ Sok európai ország meghívja zenekaraikat. Vörös virágos ruhában

²³ Zhang 2015: 526–542

²⁴ Ding–Song 2015: 145.

²⁵ A szerző valószínűleg a lantra utalt, a kínai nyelvben azonban nincs megfelelő szó rá. A lant hasonlít a kínai *pipa*-ra, ezért a szerző ezt a szót használta.

lépnek fel, arcuk enyhén sárga.²⁶ [...] Magyarország [népe] eredetileg az ázsiai hunoktól származik, [...].²⁷

Kang Youwei úgy vélte, hogy a magyarok a történelmi ázsiai hunok leszármazottai, ezt a nézetet a *Bu Ao youji* 補奧遊記 (*Ausztriai útinapló kiegészítése*) című művében is megtalálhatjuk.²⁸

A száznapos reform kudarca után Liang Qichao Japánba menekült, és idegen országok történelmét kezdte tanulmányozni, hogy megtalálja a nemzetmentés útját. Ennek következtében Liang kifejezetten figyelte az 1848–49-es forradalomra és szabadságharcra és az Osztrák–Magyar Monarchiára, valamint több művében is említést tett Magyarországról, ebből is látható, hogy Magyarország nagy hatással volt rá. Ezekben a könyveiben Magyarországra Xiongjiali és Xiongyali néven hivatkozik, nem egységesen.

1902-ben megjelent a *Xiongjiali aiguo zhe Gesushi zhuan* 匈加利愛國者噶蘇士傳 (*A magyar hazafi, Kossuth Lajos életrajza*) című cikke, amely a magyar nemzeti hős, az 1848–49-es magyar forradalom és szabadságharc vezetőjének, Kossuth Lajosnak (a cikkben Gesushi-nak 噶蘇士 fordította, de ma Kesute 科苏特 a hivatalos átírása) az életét és tevékenységét követi végig, miközben leírja az 1848–49-es magyar forradalmat és szabadságharcot, és elemzi kitörésének és kudarcának okait, valamint hatásait a későbbi Magyarországra. Az írásban az Osztrák–Magyar Monarchia kialakulásának és felbomlásának történetéről is szó esik:

請言匈加利之歷史，匈加利人者，亞洲黃種，而古匈奴之遺裔也，西曆三百七十二年匈奴一部落。

Amikor a magyar történelmet említjük, a magyarok az ázsiai sárga fajhoz tartoznak, az ókori ázsiai hunok leszármazottai, Kr. u. 372-ben az ázsiai hunok egyik törzsét alkották.²⁹

A *Xin Zhongguo weilai ji* 新中國未來記 (*Az új Kína jövője*) című könyve és a *Xiongjiali aiguo zhe Gesushi zhuan* ugyanabban az évben jelentek meg. Az előbbi Liang egyetlen regénye, amelyet a modern Kína első politikai fantáziaregényének neveznek. A regényben többször is említést tett Xiongjiali-ról, ez tükrözi Liang Magyarországra irányuló figyelmét. Például:

²⁶ A szerző azért hozta fel a magyaroknak ezt a jellemzőjét, hogy kifejezze a magyarok és az ázsiaiak, különösen a kínaiak közötti hasonlóságot a külső megjelenésben.

²⁷ Kang 2007: 422–423.

²⁸ Kang 2007: 384–407.

²⁹ Liang 2018: 126.

第六雄飛時代 從匈加利會議後以迄今日。

A hatodik a felemelkedés és szárnyalás korszaka: a magyarországi találkozótól a jelenig tart.³⁰

1913 elején megjelent az *Ouzhou zhengzhi gejin zhi yuanyin* 歐洲政治革進之原因 (*Az európai politikai reformok okai*) című cikke, amely I. Ferenc József, az Osztrák–Magyar Monarchia uralkodójának korszakát felvilágosult abszolutizmusként írja le, amely elősegítheti a politikai reformok sikeres végrehajtását:

有此三因，其國民所以能從政而善治者，大本則既立矣。猶或有所未普及也，則經一度之開明專制以補之，若英之克林威爾時代，普之腓力特列時代，俄之大彼得時代，荷蘭之阿連治時代，法之拿破崙時代，奧匈之周瑟夫時代，皆史家所稱開明專制也。

Három ok van, amely lehetővé teszi az ország polgárai számára, hogy részt vegyenek a politikában, és jól tudjanak kormányozni. Elsősorban a nagy alapok már állnak. Még ha vannak olyan dolgok is, amelyek még nem terjedtek el teljesen, a korszakos felvilágosult abszolutizmus tapasztalatával is lehet pótolni, például az angol Oliver Cromwell korszaka, a porosz II. Frigyes korszaka, az orosz I. Péter korszaka, a holland I. Vilmos korszaka, a francia Napóleon korszaka, az Osztrák–Magyar Monarchiában II. József korszaka, ezeket a korszakokat felvilágosult abszolutizmusnak nevezik a történészek.³¹

A *Zhongguo lishi yanjiufa* 中國歷史研究法 (*Kína történelmének kutatási módszerei*) című cikke eredetileg Liang 1921 őszi előadásának a szövege volt a Nanka-i Egyetemen, és részleteit ugyanezen év novemberében és decemberében közzétették a *Gaizao* 改造 című folyóirat negyedik kötetének harmadik és negyedik számában. A szövegben ő és Kang azonos nézeteket vallottak, miszerint Magyarország az északi hunok nyugati vándorlása révén alakult meg. Ebben a műben ő Xiongyali-nak nevezi Magyarországot. Például:

[...] 而芬族亦建設匈牙利、塞爾維亞、布加利亞諸國。是為千餘年來歐洲國際形勢所自始，史家名之曰 “民族大移轉時代”。此一樁大公案，其作俑之人，不問而知為芬族也。芬族者何？即實憲擊逐西徙之匈奴餘種也。[...] 直至今日，猶以匈奴遺種之兩國（塞爾維亞與匈牙利）惹起全世界五年大戰之慘劇。

[...] A finn nép alapította Magyarországot, Szerbiát, Bulgáriát és más országokat is. Ez évezredek át fordulópontot jelentett Európa nemzetközi helyzetében, amit a történészek a „nagy népvándorlás korszakának” neveznek. Ennek a nagy

³⁰ Liang 2008: 13.

³¹ Liang 2011: 155–161.

eseménynek főszereplője nyilvánvalóan a finn nép. De kik is a finnek? Ők a Dou Xian által nyugatra elűzött ázsiai hunok maradványai voltak [...] Még a mai napig is a két ázsiai hunoktól leszármazott ország (Szerbia és Magyarország) okozta a világ öt éves nagy háborújának tragédiáját.³²

2.4. A *Xiongjiali*, *Xiongyali* kifejezések kínai irodalmárok műveiben

Lu Xun 鲁迅 (1881–1936), a modern kínai irodalom atyja, nagy jelentőséget tulajdonított a „gyenge kisebbségi irodalmaknak” (*ruo xiao minzu wenxue* 弱小民族文学), különösen a lengyel és a magyar irodalomnak, egyrészt, mert Magyarország népe keleti eredetű, másrészt pedig a magyar 1848–49-es forradalom és szabadságharc és más történelmi események megmutatták Magyarországot elszántságát és tapasztalatait a nemzeti függetlenség kivívásában. Lu úgy vélte, hogy ezek a tapasztalatok hasznosak lehetnek Kína számára a nemzet megmentésében. A *Moluo shili shuo* 摩羅詩力說 (*A Mara-költészet hatalmáról*) című művet Lu 1907-ben írta Japánban végzett tanulmányai alatt, ahol hevesen bírálta a régi hagyományokat és a tradicionális kultúrát. Egy egész fejezetet (a kilencediket) szentelt a magyar nemzeti költő, Petőfi Sándor (a cikkben Peituanfei-nek 裴象飞 fordította, ma hivatalosan Peiduofei 裴多菲) munkásságának és életének. Az írásában ő *Xiongjiali*-nak nevezte Magyarországot, és a magyar népet *mojia*-ként 摩伽 említette.

Zhou Zuoren 周作人 (1885–1967) magyar regényeket fordított. 1908-ban angolból lefordította Jókai Mór Kossuth Lajosról írott életrajzi munkáját, az *Egy az Istent* (a kínai címe *Xiongnu qishi lu* 匈奴奇士錄), 1910-ben pedig a *Sárga rózsza* című kisregényét (a kínai címe: *Huang Qiangwei* 黃薔薇), amely egyben az utolsó regény volt, amelyet klasszikus kínai nyelvre átültetett. Ebben a két fordításban Zhou Zuoren *Xiongjiali*-nak nevezte Magyarországot, és a magyarokat *motuo'erren* 摩陀尔人 néven említette, nem *mojia*-ként.

Mao Dun 茅盾 (1896–1981), Lu Xun közeli barátja, a kínai forradalmi irodalom megalapítója, továbbítte a Zhou testvérek (vagyis Lu Xun és Zhou Zuoren) hagyományát a „gyenge kisebbségi irodalmak” bemutatásában és fordításában, valamint tovább is fejlesztette. 1921-ben Mao Dun megkezdte a *Xiaoshuo yuebao* 小說月報, a modern kínai irodalom folyóirat megújítását, ahol számos cikket közölt, és fordított a „gyenge kisebbségi irodalmakról”, továbbá bevezette a *Bei sunhai minzu de wenxue hao* 被損害民族的文學號 (*Sértett nemzetek irodalmi száma*) című különszámot,³³ amelyben számos magyar író és művet mutatott be. Mao Dun magyar irodalomra vonatkozó fordítása novel-

³² Liang 2008: 109–110.

³³ Ding–Song 2015: 210.

lákat, drámákat, verseket és sok más műfajt tartalmazott, továbbá bevezető és kritikai cikkeket is írt a magyar irodalomról, például a *Shijiu shiji ji qihou de Xiongyali wenxue* 十九世紀及其後的匈牙利文學 (*A 19. századi és azt követő magyar irodalom*) és az *Ouzhan gei Xiongyali wenxue de yingxiang* 歐戰給匈牙利文學的影響 (*Az európai háborúk hatása a magyar irodalomra*) címűeket. A műveiben alapvetően a mai Xiongyali kifejezést használta.

Az itt szereplő írók és műveik elemzésének és szemléltetésének részletezésére terjedelmi korlátok miatt nem kerülhet sor, csak néhány jellemző példát soroltam fel. Az említett példákából látható, hogy különböző szerzők különböző időszakokban írt műveiben, sőt ugyanazon szerző azonos művében is eltérő lehet Magyarország országnevének a fordítása. Ezért szükség volt az idegen helynevek kínai fordításának szabványosítására és egységesítésére.

3. Magyarország országnevének kínai fordítása kínai szótárakban

Az idegen helynevek kínai fordításának szabványos használata nemcsak közös népi megegyezésen, hagyományos megállapodáson vagy szokásos gyakorlaton alapulhat, hanem hivatalos szabványok kidolgozását is igényli. Az 1956-ban alapított Xinhuashe yimingshi 新华社译名室 (Xinhua hírügynökség idegen helynévi fordítóirodája), amelyet Cankao xiaoxi baoshe yimingshiként 参考消息报社译名室 (Cankao Xiaoxi Baoshe idegen helynévi fordítóirodája) néven is ismernek, Kína egyetlen hivatalos, médiában megjelenő idegen helynévfordítást vizsgáló és szabályozó hatósága, amely felelős a fontos vagy gyakran használt személynevek, helynevek, szervezetek és intézmények nevei, katonai és technológiai nevek fordítási munkájáért. Az iroda tekintélye visszavezethető Zhou Enlai 周恩来 (1898–1976), a Kínai Népköztársaság korábbi miniszterelnökének az utasítására, miszerint „a lefordított neveknek egységesnek kell lenniük, és a Xinhua hírügynökség hatáskörébe kell tartozniuk” 译名要统一，归口于新华社。³⁴ A hivatalos és hiteles kínai nyelvű fordítások kidolgozása-kor számos elvet kell követni annak érdekében, hogy a kínai nyelvű fordítások eltéréseiből, a bizonytalan karakterhasználatból eredő félreértéseket, sőt még a politikai eseményeket és vitákat is megelőzzék. Az 1977-ben az Államtanács jóváhagyásával alapított Zhongguo diming weiyuanhui 中国地名委员会 (Kínai Helynevek Bizottsága) tekintélyes intézmény, amely a kínai és idegen helynevek fordításáért, kiadásáért és szabályozásáért felelős. Mindkét tekintélyes intézmény hozzájárult az idegen helynevek kínai nyelvre való fordításának szabványosításához és egységesítéséhez.

³⁴ Qu–Li 2013: 93–95.

A *Han-E-Yingwen duizhao waiguo diming shouce* 汉俄英文对照外国地名手册 (*Kínai–oros–angol idegen helynevek összehasonlító kézikönyve*) szerkesztése 1958 tavaszán kezdődött, és 1960-ban jelent meg a Térképkiadónál (Ditu chubanshe 地图出版社). Az elején található „Szerkesztői megjegyzés” konkrétan kimondja a kézikönyv szerkesztésének célját: mivel az idegen helynevek fordítására régóta nem létezik egységes szabvány, bár általában az átírást használják, de helyenként a szabad fordítást is, az átírás és a szabad fordítás köre nem egyértelmű, az átírásban használt kínai karakterek sem szabványosítottak, így a különböző kiadványokban használt lefordított nevek között komoly zavar van, ugyanannak a helynévnek több fordítása is létezik.³⁵ A kézikönyv közel 40 000 helynevet tartalmaz, és három részből áll, ezek a következők: a kínai–oros–angol helynevek összehasonlító táblázata, az orosz–kínai helynevek összehasonlító táblázata, valamint az angol–kínai helynevek összehasonlító táblázata. A Magyarországra vonatkozó bejegyzések ezek:

Magyarország [Európa] Венгрия Hungary Kelet 16–23 Észak 46–48
匈牙利【欧洲】 Венгрия Hungary 东16–23 北46–48³⁶

Венгрия Magyarország
Венгрия 匈牙利³⁷

Hungary Magyarország
Hungary 匈牙利”³⁸

A *Shijie diming lu*-t 世界地名录 (A világi helynevek katalógusa) a Kínai Enciklopédia Kiadó (Zhongguo dabaikequanshu chubanshe 中国大百科全书出版社) szerkesztette, és 1984-ben jelent meg két kötetben. A „Kiadási magyarázat” világosan megfogalmazza a könyv szerkesztési céljait, amelyek a következők: a *Zhongguo dabaike quanshu* 中国大百科全书 (*Kínai enciklopédia*) szerkesztési munkája által támasztott igények kielégítése; az itthoni külföldi helynevek fordítási szakirodalmában és a térképekben mutató hiányok pótlása. A Kínai Helynevek Bizottsága jelentős támogatást nyújtott a könyv kiadásához, és megszervezte, hogy a Xinhua hírügynökség, a Vezérkari Osztály Földmérési és Térképészeti Hivatala (Zongcan cehui ju 总参测绘局), az Iránytű Admirális Osztály (Haisi hangbao bu 海司航保部), a Térképkiadó és a Felmérési Kutatóintézet (Cehui yanjiusuo 测绘研究所) és más illetékes intézmények is részt

³⁵ Cartographic Publishing House 1960: 1.

³⁶ Cartographic Publishing House 1960: 885.

³⁷ Cartographic Publishing House 1960: 1007.

³⁸ Cartographic Publishing House 1960: 1475.

vegyenek a könyv kínai nyelvre fordított idegen helyneveinek a vizsgálatában.³⁹ A munka közel 300 000 kínai és külföldi helynevet tartalmaz, és két részből áll: az idegen részből (a latin betűs írásmód – a kínai fordítás – a régió és a földrajzi koordinátái) és a kínai részből (kínai helynevek). Az idegen részben található Magyarországról szóló bejegyzés:

Magyarország [Hungary] Európa Magyarország
Magyarország [Hungary] 欧洲 匈牙利⁴⁰

A *Waiguo diming yiming shouce* 外国地名译名手册 (*Külföldi Helynevek Fordítási Kézikönyve*) című kiadványt a Kínai Helységnevek Bizottsága állította össze, és 1983-ban jelent meg. Ezzel szemben a *Waiguo diming yiming shouce (zhongxing ben)* 外国地名译名手册 (中型本) (*Külföldi helynevek fordítási kézikönyve [kabineti kiadás]*) című kiadvány 1993-ban látott napvilágot, és a szócikkeinek száma 95 000-re bővült. Ennek a kiadványnak a célja is az volt, hogy egységesítse és szabályozza az idegen helységnevek kínai nyelvre való fordítását. Magyarország szócikke a következőképpen szerepel:

Magyarország [Hungary] Magyarország [Európa]
Magyarország [Hungary] 匈[欧洲]牙利⁴¹

Ezenkívül számos könyv jelent meg a külföldi helységnevek fordításának a szabályozása érdekében. 1997-ben például kiadták a *Zuixin shijie diming lu-t* 最新世界地名录 (*A Legújabb világhelynevek katalógusa*), 2001-ben pedig az *21 shiji shijie diming lu-t* 世纪世界地名录 (*A 21. századi világhelynevek katalógusa*), 2008-ban megjelent a *Shijie diming fanyi da cidian* 世界地名翻译大辞典 (*Világhelynevek fordítási nagyszótára*), 2017-ben pedig kiadták a *Shijie diming yiming cidiant* 世界地名译名词典 (*Világhelynevek terminusainak szótára*) stb.

Látható, hogy már a 1960-ban kiadott *Han-E-Yingwen duizhao waiguo diming shouce*-ben Magyarország kínaira fordított neve azonos volt a ma ismert Xiongyali-val. A Xiongyali csak egyetlen példa: jelen tanulmánynak egyik célja az, hogy felhívja a külföldi irodalmi fordítók, alkotók és oktatók figyelmét arra, hogy tekintsék meg az irányadó szakirodalmat, és találják meg minden idegen helységnév egységesített, szabványos kínai fordítását, elkerülve a hibás fordításokat, amelyek szerencsétlen hibákhoz vezethetnek.

³⁹ Xiao 1984: i.

⁴⁰ Xiao 1984: 1319.

⁴¹ Zhou 1993: 433.

4. Összegzés

Magyarország országnevének kínai nyelvű fordítása Kínában összetett és hosszú folyamaton ment keresztül a következtetlenségektől, szabálytalanságoktól a mai egységes és szabályozott állapotig, amely az előző korok áldozatos, jelentős munkájának köszönhető. A szabálytalanságnak két fő oka van: az egyik az átírás kérdése, a másik pedig az egységes fordítási szabvány hiánya. A helynevek fordításának szabályozása fontos szerepet játszik a kínai–külföldi kulturális cserekapcsolatok elősegítésében, Kína általános kulturális szintjének a fejlesztésében és a politikai, történelmi, nemzeti, kulturális és sok más területen fellépő bonyolult problémák elkerülésében. Magyarország példája tipikus jelenség, ha megvizsgáljuk az országnév kínai fordításának egységesítési folyamatát, a jelenség okait és történelmi hátterét. Ezek feltárásával tisztább képet nyerhetünk Magyarország történelmének és kultúrájának kínai fogadtatásáról. Emellett megerősíthetjük a hasonló helynevek és tulajdonnevek fordítási jelenségeinek megértését és megismerését, továbbá erős gyakorlati támogatást nyújthatunk a jövőbeni fordítási munkákhoz.

Felhasznált irodalom

- Aleni, Giulio 1996. Xie Fang 谢方 jegyzeteivel ellátott. *Zhifang waiji jiaoshi* 职方外纪校释校释 [Zhifang waiji jegyzetei]. Beijing: Zhonghua Book Company.
- Cui Tengpeng 崔腾腾 2016. „Yinghuan zhilüe xifang guojia mingcheng yanjiu” 《瀛寰志略》西方国家名称研究 [„A Yinghuan zhilüében lévő nyugati országok nevének kutatása”]. Jinan: Shandong Normal University.
- Cartographic Publishing House 地图出版社 1960. *Han-E-Yingwen duizhao waiguo diming shouce* 汉俄英文对照外国地名手册 [Kínai–oros–angol idegen helynevek összehasonlító kézikönyve]. Beijing–Shanghai: Cartographic Publishing House.
- Ding Chao–Song Binghui 丁超–宋炳辉 2015. *Zhongwai wenxue jiaoliushi Zhongguo Zhongdonggou juan* 中外文学交流史·中国—中东欧卷 [Kínai–külföldi irodalmi cserekapcsolat története, Kína–Közép- és Kelet-Európa kötet]. Jinan: Shandong Education Press.
- Gong Yingyan 龚纓晏 2018. „Xiancun zuizao de Limadou shijie ditu yanjiu” 现存最早的利玛窦世界地图研究 [„A létező legkorábbi Matteo Ricci világtérképeinek kutatása”]. *Lishi dili* 历史地理2: 1–12.
- Huang Shijian – Gong Yanying 黄时鉴–龚纓晏 2004. *Limadou shijie ditu yanjiu* 利玛窦世界地图研究 [Matteo Ricci világtérképeinek kutatása]. Shanghai: Shanghai Classics Publishing House.
- Kang Youwei 康有为 2007. Jiang Yihua 姜义华 et al. (szerk.) „Bu Ao youji” 補輿遊記 [„Ausztiai útinapló kiegészítése”]. In: *Kangyouwei quanji di-ba ji* 康有为全集第八集 [Kangyouwei életműsorozata, 8. kötet]. Beijing: China Renmin University Press, 384–407.
- Kang Youwei 康有为 2007. Jiang Yihua 姜义华 et al. (szerk.) „Xiongyali youji” 匈牙利遊記 [„Magyarországi útinapló”]. In: *Kang Youwei quanji di-ba ji* 康有为全集第八集 [Kang Youwei életműsorozat, 8. kötet]. Beijing: China Renmin University Press, 422–423.

- Kang Youwei 康有为 2015. Zhang Ronghua 张荣华 (szerk.) „Ouzhou shiyi guo youji xu” 歐洲十一國遊記序 [„Tizenegy európai országúti napló”. In: *Zhongguo jindai sixiangjia wenku Kang Youwei juan* 中国近代思想家文库·康有为卷 [Modern kínai gondolkodók könyvtára, Kang Youwei kötet]. Beijing: China Renmin University Press, 365–366.
- Kong Hanbing 孔寒冰 2017. *Dong Ou shi* 东欧史 [Kelet-európa történelme]. Shanghai: Shanghai Renmin Press.
- Liao Jia – Li Baoyi 廖佳–李宝奕 2018. *Yidaiyilu guobie gailan: Xiongyali* “一帯一路”国别概览——匈牙利 [Az Egy övezet, egy út kezdeményezés országáttekintései: Magyarország]. Dalian: Dalian Maritime University Press.
- Liang Qichao 梁启超 2008. *Xin Zhongguo weilai ji* 新中國未來記 [Az új Kína jövője]. Guilin: Guangxi Normal University Press.
- Liang Qichao 梁启超 2008. *Zhonghua lishi yanjiufa* 中國歷史研究法 [Kínai történelmi kutatási módszer]. Nanjing: Jiangsu Literature and Art Publishing House.
- Liang Qichao 梁启超 2011. Wang Defeng 王德峰 (ed.). „Ouzhou zhengzhi gejin zhi yuanyin” 歐洲政治革進之原因 [„Az európai politikai reformok okai”. In: *Liang Qichao wenxuan* 梁启超文选 [Liang Qichao válogatott művei]. Shanghai: Shanghai Far East Publishers, 155–161.
- Liang Qichao 梁启超 2018. Tang Zhijun–Tang Renze 汤志钧, 汤仁泽 (ed.). „Xiongjiali aiguo zhe Gesushi zhuan” 匈牙利爱国者噶苏士传 [„A magyar hazafi Kossuth Lajos életrajza”. In: *Liang Qichao quanji di-san ji* 梁启超全集第三集 [Liang Qichao életműsorozata, 3. kötet]. Beijing: China Renmin University Press.
- Lin Zexu 林则徐 2002. Zhang Man 张曼 jegyzeteivel ellátott. *Si zhou zhi* 四洲志 [A négy kontinens krónikái]. Beijing: Huaxia Publishing House.
- Lu Xun 鲁迅 1981. „Moluo shili shuo” 摩羅詩力说 [„A Mara-költészet hatalmáról”. In: *Lu Xun quanji di-yi juan* 《鲁迅全集》第一卷 [Lu Xun teljes művei, 1. kötet]. Beijing: The People’s Literature Publishing House.
- Qu Wensheng–Li Run 2013. „Jindai yilai waiguo diming yiming de guifanhua” 近代以来外国地名译名的规范化 [„A külföldi földrajzi nevek fordításának szabványosítása a modern idők óta”. In: *Chuban faxing yanjiu* 出版发行研究 [Kiadás és Terjesztés Kutatása] 255/2: 93–95. <https://doi.org/10.19393/j.cnki.cn11-1537/g2.2013.02.029>
- Tokaji Zsolt 2024. A sci-fi mint a nemzeti remény és a történelmi igazságtétel irodalmi eszköze Kínában. *Petőfi Kulturális Ügyenökség* 1/1: 1.
- Wei Yuan 魏源 2021. Chen Hua 陈华 et al. írásjelekkel és jegyzeteivel ellátott. *Haiguo tuzhi* 海國圖志. [A tengeri ország térképe]. Changsha: Yuelu Press.
- Xiao Derong 萧德荣 1984. *Shijie diming lu* 世界地名录 [A világi helynevek katalógusa]. Beijing–Shanghai: Encyclopedia of China Publishing House.
- Xu Jishe 徐继畲 2007. Song Dachuan 宋大川 jegyzeteivel ellátott. *Yinghuan zhilüe jiaozhu* 瀛寰志略校注 [Yinghuan zhilüe jegyzetei]. Beijing: Cultural Relics Press.
- Zhou Dingguo 周定国 1993. *Waiguo diming yiming shouce* (zhongxing ben) 外国地名译名手册 (中型本) [Külföldi helynevek fordítási kézikönyve (kabineti kiadás)]. Beijing: The Commercial Press.

Kép forrása

„Ming Limadou Kunyu wanguo quantu 明·利玛窦《坤輿万国全图》[Ming-dinasztia, Matteo Ricci: Kunyu wanguoquantu]” (https://zhuanlan.zhihu.com/p/629166885?utm_id=0) [utolsó letöltés: 2025. 04. 27.] Public domain.